

Муниципальное общеобразовательное учреждение «Большепаратская средняя общеобразовательная школа»

РАССМОТРЕНО
на заседании ШМО
Протокол №1
Руководитель ШМО

от « » августа 2021 г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора по УВР
Гаврилова О.Ю.

«10» августа 2021 г.

УТВЕРЖДАЮ
И.о. директора школы
Л.А. Томцева

Приказ от « » августа 2021 г. №

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Марийская литература

Класс 9 класс

Учитель Николаева Татьяна Николаевна

Срок реализации программы, учебный год 2021- 2022

Количество часов по учебному плану всего 53 часа в год; в неделю 1,5 часа

Планирование составлено на основе Марий литератур: Паша программе: 9 класс/ В.В. Кузнецов, Н.В. Кузнецова
Йошкар- Ола: Марий тунуктыш институт, 2016. – 88с.

(название, автор, год издания, кем рекомендовано)

Учебник Е. М. Иванова, Т.Н. Воронцова. Марий литератур. 9-ше класслан учебник-хрестоматий. Йошкар-Ола, марий
книга савыктыш, 2005ий. Марий Эл Республикасые образования министрстве темлен.

(название, автор, год издания, кем рекомендовано)

Рабочую программу составил (а) Николаева Т..Н.

Умылтарымаш

Марий литератур дене 9-ше класслан чумырымо паша программе В. Т. Михайлов ден П.А. Апакаевын ямдылыме «Марий литератур. Тўн школлаң примерный программе» негызеш ышталтын.

Тунемме пашан лектышыже

Личностный лектыш:

- шочмо калыкын да тыгак Россия да тўнямбалсе калык-влакын тувыраштым, илыш-йўла ойыртемьштым, чон поянлыкьштым сайын палышаш, шке калыкым да Шочмэлым йўратышаш;
- тунеммашын кўлешлыкшым сайын умылышаш, умбакьжат шинчымашым келгемден да шарен шогышаш; илышыште шке вержым кычалшаш, могай пашам ыштен кертмыжым палышаш.
- тўняужмашыж дене кажне калыкын, енын шке шотан улмыжым умылышаш, кызытсе науко виянмым да мер илыш кўкшытым уджын моштышаш;
- кеч-могай енынат, калыкынат шкешотан улмыжым умылышаш, пагалышаш, тудын йўлажым жаплышаш;
- изирак да кугурак, иктангаш-влак коклаште шкем кучен моштышаш;
- яндар чонан поро айдеме лийшаш;
- тўняште илышын эн шерге улмыжым умылышаш.

Метапредметный лектыш:

- тунеммашын кўлешлыкшым умылышаш;
- шоньмашке шумо корным ужын моштышаш, кўлеш годым шуко корно гыч иктым ойырен моштышаш;
- тўналме пашан чын але чын огыл корно дене каяш тўналмым шижын моштышаш, чынжым ойырен кертшаш;
- умылен лудын моштышаш, туныктышо да иктангаш-влак дене пашам ыштен моштышаш, шкетын але группо дене ыштен кертшаш;
- йылме поянлыкым возымаште да ойлымаште кўлеш семын кучылт моштышаш;
- кызытсе информационно-коммуникационный технологийым кучылт моштышаш

Предметный лектыш:

- сылнымутан произведенийыште нўлталме проблемым ужын да аклен моштышаш;
- литератур произведенийым лончылен моштышаш; род ден жанр ойыртемьым, темьым, тўн шоньмашым, возышын кумылжым шижшаш;
- сылнымутан произведений деке кумылжым ончыктышаш;
- литератур произведений нерген шке шоньмашым каласен кертшаш;

- авторын позицийжым умылышаш да тудын деке кумылжым ончыктышаш;
- литератур произведений-влакым эстетике могырым акылашаш;
- сылнылыкым ужын да шижын моштышаш.
- произведенийын сюжет элементшым, чоналтмыжым, йылмыжым, сӧрастарыме йӧнлажым рашемдышаш.

Наизусть тунемаш произведений-влак:

- Н. Ильяков. «Опак Микита» роман гыч ужаш.
- С. Вишневский. «Пиал» (ужаш)
- Ю. Рязанцев «Ава шӱм»
- С. Эсаулова. «Чодыра»
- А. Васильев. «Мый йол ӱмбалне пенгыдын шогем»

Мӱгыштӧ лудаш темлыме книга-влак:

- К. Беляев. Патриот-влак.
- Б. Данилов. Миша-артиллерист.
- В. Иванов. Тӱтан.
- З. Каткова. Сар ок лий ыле гын...
- Макс Майн. Салтакын ужмыжо.
- Чалай Васи. Пиал.
- А. Мичурин-Аэмекей. Россон чодыраште.
- А. Александров-Арсак. Ӱмыр кыл.
- А. Абукаев-Эмгак. Ойпого.
- А. Васильев. Ӱшаныза.
- А. Иванова. Суксо вачӱмбака вола.
- В. Изилянова. Кавашке серыш.
- М. Илибаева. Кумыл.
- Г. Сабанцев-Ояр. Шӱмсавыш.
- А. Тимиркаев. Валкиза.
- М. Ушакова. Умыло мыйым.

№ п/п	Урокын темыже	Урокын типше	Пуышаш шинчымаш	Модай лектышым вучыман		
				Предметный	Метапредметный	Личностный
1	Ончылмут	Комбини- рованный	Марий сылнымутан литератур нерген умылымаш	Сылнымутан книга дене паша ышташ тунемшаш	П- күлеш книга, у шинчымашым кушто муаш лиймым палышаш. Р- шындыме задачылан елшышын пашам ыштышаш. К- йодышым шындышаш да книгаште вашмутым шке кычалшаш.	Тунеммашын илышыште вержым шинчышаш. Литературым лудмым күлешлыкшым умылышаш.
2	Я. Ялкайнын илыш да усталык корныжо Горький дене кыл	У шинчыма- шым налме урок	Писательын илыш корныж дене палдараш. М. Горький ден Я. Ялкайн кокласе кылым ончыкташ	Лүмлө еңын шоньмашке шуаш тыршымыжым умылышаш. Ешартыш материал дене пашам ыштымаш	П- сай ден осабылым умылышаш, ончычсо илышын ойыртежым палышаш. Р- шуко гыч күлешанмы ойырен моштышаш К- посна шоньмаш почеш текстым чоңгышаш.	Неле йоча жап айдемым темдалын огыл, а виянракым ыштен – шоньмашым пеггыдемдышаш.
3	Я. Ялкайн. «Андрей Толкын» повестьые идейно- тематический содержанийже	У шинчыма- шым налме урок	Повестьыште ончыктымо жапын ойыртежме дене палдараш. У саманын шўлышыжө марий ялыш шынген пурымыжым ончыктымаш	Эрвел марий коклашке саманын шўлышыжө кузе пурымым умылышаш.	П- граждан сар жапысе илыш нерген умылымашым налшаш. Р- тўрлө шоньмаш гыч чыным, илышлан келшышым ойырышаш. К- йылме поянлыкым кучылтын моштышаш	Ең-влак кокласе кылым улылаш тунемшаш. Кажне еңым аклен моштышаш.
4	Андрей Толкын – автобиографический образ	У шинчымашым налме урок	Повестьысе геройым да Я Ялкайнын илышыжым тағастарышаш. Т – биографи да автобиографий	Биографий да автобиографий кокласе ойыртемым палышаш.	П- тўнаонсалтыш дене ваштареш шогышо герой- влак кокласе келшымашым ужын моштышаш Р- шкетын да тўшкан пашам ышташ тунемшаш К- текстым лудын иктешлен моштышаш.	Кажне айдемын моштымыжо да кертмыж семын шкенжым аралаш тыршымыжым шижшаш.

5	«Андрей Толкин» повестын чоңалтмыже, сылнылыкше	У шинчымашым налме урок	Произведенийысе содержанияым кызытсе жап күкшылт гыч ончалмаш	Кеч-могай сарынат шучко улмыжым умылышаш	П- ожнысо ылыш ойыртемыштат айдемын койыш-шоктышыжын кызытсе гаяк лиймым умылышаш. Р- шонымашым почын пуымо годым планын күлешлыкшым умылышаш. К- ойым радамлышаш, текстым чоңен моштышаш	Еңын көргө шонымашыжым шижын умылен моштышаш.
6	Самырык ең ылыш толкынышто	Йылме лывыртеме паша (Сочинений)	Ямдылыме план почеш текстым чоңымаш, иктешлымашым ыштымаш	Йыр улшо событий-влакым йояа шинчаончалтыш дене ончалмаш	П- саман ваштлатме дене ылышын весеммыжым умылышаш. Р- күлешан информацийм пален налаш кулым умылышаш. К- ончыктымо жапым умылаш лийшын радамлышаш	У жап у ончылыңгым шочыкта – ойын чынлыкшым палышаш
7	К. Коршунов. Илыш да усталык корныжо	У шинчымашым налме урок	Драматугрын ылыц корныж дене палдараш. Литератур пашаже	Талантан марий рвезын ылышыж дене палыме лийшаш.	П- К. Коршуновын шере-кочым ужымыж нерген палышаш Р- Хронологий таблицын күлешлыкшым умылышаш К- шонымашым ўшандарен каласкалышаш	Чылажымат шке пален налат гын, весылан ўшандарен каласкален кертат-шонымашым умылышаш
8-9	«Аксар ден Юлавий» драмын идейно-тематический содержанияжы	У шинчымашым налме урок	Марий калыкын эртыше ылыш йыжынже дене палдарымаш.	Произведенийын идейно-тематический содержанияжы дене ойыртемалтше улмыжым умылышаш	П- чын корным шке кычалшаш. Р- шуко вашмут гыч күлешанжым ойырен моштышаш. К- монолог сынан текстым чоңышаш	Айдеме ончыкылык сай ылышлан ўшанышаш – шонымашым умылышаш.
10	Драмыште Аксар ден Юлавийын образышт	У шинчымашым налме урок	Герой-влакын ылыш позицийыштым умылымаш, нунын	Герой-влакын койыш-шоктышыштым	П- герой-влакын койыш-шоктышыштым текстесе цитате дене палемдышаш.	Вес еңын пұрымашыже тудын кидыште гын,

			ыштыме пашаштлан акым пуымаш	шотыш налын, сай ден осаллан шеледышаш	Р- каласкалыме годым планын кўлешлыкшым умылышаш К- ойым радамлен, текстым чоҕен моштышаш.	чылажымат шоналтен ыштышаш.
11	Драмын чоҕалтмыже, сылнылык ойыртемеже.	У шинчымашым налме урок	Событий-влакым кызытсе жап кўкшыт дене ончалмаш	Пьесым лудын лончылен моштышаш.	П- еҥ-влакын шкем кузе кучымыштым эскераш тунемшаш. Р-лончылымо радамым шекланен, произведенийым лончылышаш. К- шонымашым монолог семын ойлышаш.	Пьесысе герой-влакын илышыштым умылаш тыршышаш.
12-13	Аксар ден Юлавийын чын йоратымашышт	Йылме лывыртыме урок	Ямдылыме план почеш текстым чоҕымаш. Текст почеш иктешлымашым ыштымаш	Ешартыш источник дене пашам ыштышаш.	П- Герой-влакын койыш-шоктышыштым умылтараш цитатым кучылт моштышаш. Р- герой-влакын илышыштым лончылен, пашам ыштышаш. К- шке шонымашым умылтарен кертшаш	Ыштыме пашалан кеч-кунамат мутым кучен моштышаш.
14	Программе почеш темлыме произведений-влак.	Урок дч ордыжышт лудмо произведений-влакым лончылымаш	Программе почеш пуымо произведений-влакым лончылымаш	Прозо але пьесе семын возымо произведенийым лудын лончылен моштышаш	П- произведенийыште ончыктымо жап ойыртемым шижын моштышаш. Р- темлыме текстыште кўлеш информацийым кычал мушаш. К- шончымашым монолог семын ойлышаш.	Героын ыштыме пашаже тудын илыме жапше дене кылдалтеш – ойым умылышаш.
15	Н. Ильяков. Илыш да усталык корныжо.	У шинчымашым налме урок	Писательын илыш да творческий корныж дене палдарымаш	Марий калыкын талантан еҥжын илыш да творческий корныж дене палыме лийшаш	П- тунемаш тыршышын шонымашке шуын кертмыжым умылышаш. Р- текстысе цитате дене пайдаланен моштышаш. К- умылаш лийшын каласкалышаш.	Шке көргывийлан ўшаныше еҥын шонымашке шуын кертеш – шонымашым палышаш.

16-18	Н. Ильяков. «Нимучашдыме муро» романын идейно-тематический содержанияйже (наизусть)	У шинчымашым налме урок	Романыште ончыктымо жапым историй урокысо налме шинчымаш дене пентгыдемдымаш.	Произведенийын ойыртемалтше улмыжым умылышаш.	П- геройын ылышыже элнан пұрымашыж дене кылдалттым умылышаш. Р- шончымашым побычн пуымо годым планлан энгертымаш К- ойым радамлен, текстым чоңгышаш.	Кеч-кунамат йўлышö чонан айдемын ончылно лиймыжым умылышаш.
19-20	«Нимучашдыме муро» романын чоңалтмыже да сылнылык ойыртемеже.	У шинчымашым налме урок	Произведенийысе событий-влакым кызытсе жап кўкшыт дене ончалмаш. Т- почеламут, поэме, почеламут дене возымо роман	Ешартыш источник дене пашам ышташ тунемшаш.	П- произведенийыште ончыктымо жап ойыртемем палышаш. Р- шончымашым цитат дене ончыкташ тунемшаш. К- шонымашым ўшанларен кертшаш.	Илышын калык ден шочмэл деч ойыраш лийдымым палышаш.
21-22	Опак- Микита – 20-шо курымын ик ончылъенге	Йылме лывыртыме урок (с)	Возышаш текстлан планым чоңгымаш, шонымашым почын пуышаш.	Кажне шонымашым абзац гыч тўнгалмыжым палышаш.	П- произведенийын геройжым кызытсе шинча дене ончалаш тунемшаш. Р- кўлеш информацийым шке гыч кычал мушаш. К- шке шонымашым монолог семын возышаш	Ожнысо ден кызытсе ылышым таңгастараш тунемшаш.
23-24	Н. Ильяков. «Онтон Йыван» ойлымашын идейно-тематический содержанияйже	У шинчымашым налме урок	Сар деч варасе ылыш ойыртемем сўретлымаш. Тўшка погым аралаш тыршымаш	Йўлышö чонан айдемын ужмо але колмо ситыдымаш деч коранг кайышаш огылжым палышаш	П- осал паша деч коранг кертмым палышаш. Р- шке пашалан акым пуэн моштышаш. К- шонымашым монолог семын ойлышаш.	Кажне ең шке верыштыже лийшаш.
25	С. Вишневский. Илыш да усталык корныжо	У шинчымашым налме урок	С. Вишневскийын ылыш да творческий корныж дене палдарымаш.	Марий калыкын талантан еңже дене палыме лийшаш.	П- тунемаш тыршымаш айдемым поэт марте конден. Р- текст гыч кўлеш верым чын ойырен моштышаш. К- ойым радамлен моштышаш.	Неле жапым ончыде рвезын шўмышкыжö поэзий тулым ылыжме шонымашым палышашт

26-28	С. Вишневский. «Пиал» поэмын идейно-тематический содержания. (н)	У шинчымашым налме урок.	Сар корным эртыше салтакын ылышыште айдемын верже нрген шонкалымаш.	Кугу сарыште марий калыкын эргыже-влакын патырлыкым ончыктымашт нерген палышаш.	П- Геройын туткар пагытыште пенгыдылыкше нерген палышаш. Р- планлан да текстлан цитатылан эгертышаш. К- ойым радамлышаш, текстым чоңен кертшаш.	Кажне ең сайын ылынеже да пиалан лийнеже-шонымашым умылышаш.
29	«Пиал» поэмын чоңалтмыже, сылнылыкше	У шинчымашым налме урок	Произведенийысе событий-влакым кызытсе кўкшыт гыч ончалмаш	Текстыште кўлеш верым умылен лудын кертшаш	П- тўнямбалсе пиал верч кучедалмым палышаш. Р- текстыште лончылымо радамым палышаш. К- шке шонымашым радамлен кертшаш.	Тыныс ылыш, йўратыме еш, воктенысе йоча-влак айдемым пиаланым ыштат- шонымашым умылышаш.
30-31	Мо тугай пиал?	Йылме лывыртыме паша	Возышаш текстлан планым чоңен, шонымашым радамлен ончыктымаш.	Возымо текстыште план дене чын радамлен кертшаш	П- пиалан лияш шуко пашам ыштыман Р- тўрлў источник гоч шинчымашым налме корным палаш тунемшаш. К- шонымашым радамлен чоңышаш.	Пиалан ылышым шке ыштена-шонымашым умылышаш.
32	Программе почеш темлыме произведений-влак.	Урок деч ўрдыжыштў лудмо произведений-влакым лончылымаш.	Шеледен пуымо произведенийым лудшаш да лончылышаш.	Поэтический текстым лудын лончылен моштышаш	П- муро шуман айдемын шонымашыже кагазыш почеламут лийын лектеш. Р- шонымашым текстысе цитат дене пенгыдемдышаш. К- шонымашым ўшандарен кертшаш.	Неле жапыште але мўндырнў улмыж годым айдеме чоңжо дене мўнгыжў пўртылеш шонымашым умылышаш.
33	Кызытсе марий литературыын виянме ойыртмемже	Обзор урок	Кызытсе марий литературыын нўлталме проблемыже-влак. Прозын ойыртмемже. Поэзий ден драматургийын виянмыже.	Кызытсе марий литературыын ылыш дене тўр кайымыже.	П- литератур айдемын ылышыжым чыла шўрынат ончыктымемже. Р- кўлеш цитатым ойырен муын калскалымаш. К- шонымашым радамлен чоңен моштышаш.	Литератур ылышыште лийше тўрсыр деч кораңгаш полша шонымашым рашемдышаш.

34-36	Ю. Рязанцевын илыш да усталык корныжо. «Ава шүм» почеламут (н) + (с)	У шинчымашым налме урок	Ю. Рязанцевын илыш да усталык корныж дене палдарымаш. Актер, режиссер да поэт пашаже.	Марий калыкын талантан енге дене палдарымаш.	П- аван көргывийже нимучашдыме. Р- лектын кертше йодышым шижшаш. К- шонымашым текст семын чоҥен кертшаш.	Фольклорысо образым сылне поэтический корно дене ончыктен кертмым пален шогыга.
37	М. Илибаеван илышыже да усталык корныжо.	У шинчымашым налме урок	М. Илибаеван илыш да творческий корныж дене палдарымаш	Хронологий таблицын күлешлыкшым умылышаш.	П- илышым түрлө могырым палымаш сай приведенийым возаш полша. Р- ыштыме пашам аклаш тунемшаш. К- шонымашым чоҥен умылтарен моштышаш	Айдеме шке пенгыдылыкшым кеч-могай илышышта ончыкташ тунемшаш.
38-39	М. Илибаеван «Орина кокай» повестьын идейно-тематический содержанияже	У шинчымашым налме урок	Ача-ава да икшыве, самырык да шонгыен кокласе кылым шижын моштымаш	Калык педагогикын ушан шомакше-влакым умылен моштышаш.	П- илыш да жап ойыртемьн ваш кылдалтмыштым умылышаш. Р- күлеш шонымашым цитат дене пенгыдемдышаш. К- шке шонымашым ўшандарен умылтарышаш.	Кеч-могай илыш лиеш гынат, айдеме осал койышлан көра шке чурийжым йомдарышаш огыл
40	«Орина кокай» повестьын чоҥалтмыже да сылнылыкше	У шинчымашым налме урок	Повестьыште ончыктымо жапын ойыртемжым умылышаш.	Произведенийыште күлеш верым ойырен, иктешлымашым ыштышаш.	П- шоналтен колтыде шомакын ойлымаш – паремдаш лийдыме кышам кодат. Р- шындыме йодышлан чын да раш вашмутым пуышаш. К- шонымашым ўшандарен каласен моштышаш.	Ача-ава, икшыве коклаште пенгыде кыл лийшаш.
41-42	Илышнам ме шке чоҥена. (с)	Йылме лывыртыме урок	Возышаш текстлан планым чоҥымаш.	Шкегыч чоҥымо текстын могай лийшашым шижшаш	П- айдемым чын аклен моштышаш Р- содержания почеш иктешлымашым ыштен кертшаш. К- шке шонымашым ўшандарен моштышаш	Калыкын ушан ойжо-влакым палышаш да нунын мо нерген ойлымаштым иктешлен умылышаш.

43-44	С. Эсаулова. Поэт нерген ой. «Чодыра» почеламут. (н)	У шинчымашым налме урок	С. Эсаулован илыш да творческий корныжо. Редакциялаште пашаже	Лудмо произведенийыште кўлеш верым ойырен, иктешлымашым ыштышаш.	П- поэтический произведенийын сылне ойжым шиын моштышаш. Р- ыштыме пашам аклаш шке тунемшаш. К- марий ылме поянлыкым ойлымаште кучылт моштышаш	Шочмо кундемын кеч-могай лукшат мотор, чоным сымыстарыше – ойым умылышаш.
45-46	А. Васильев. Поэт нерген ой. «Мый йол ўмбалне пенгыдын шогем» почеламут. (н)	У шинчымашым налме урок	А. Васильевын илыш да творческий корным палдарымаш. Ялозанлык дене кылдалтше пашаже, литератур творчествыже.	Хронологий таблицын кўлешлыкшым умылышаш.	П- текст гыч кўлеш информацийым налын моштышаш. Р- кўлеш шонымашым текстсые цитат дене пенгыдемдышаш. К- шке шонымашым ўшандарен умылтарен кертшаш.	Ялыште илыше айдекат, шкенжын вержым илышыште муын, кўлеш лийын кертеш.
47	Программе почеш темлыме произведений-влак.	Урок деч ўрдыжыштў лудмо произведений-влакым лончылымаш	«Авамын куэже» ойлымашын идейно-тематический содержанияже Ойлымашым лончылымаш.	Палыдыме текст гыч кўлеш информацийым налын моштышаш.	П- тораште улмым ончыде, шочо калыкын йылмыжым аклыман. Р- лудмо годым кўлеш информацийым шарнаш тыршышаш. К- шке шонымашым ўшанларен умылтарен моштышаш.	Ушан-шотан айдеме эре ончылно лиеш; еш кылжат пенгыде, шочмо йылмыкат, тудын культурыжымат арален шога.
48	Арво Валтон. Эстон сылнымут мастар нерген ой. «Тиде ик илышетлан мо тыланет кўлеш» почеламут.	У шинчымашым налме урок	Эстон поэтын илыш да творческий корныжо. «Тиде ик илышетлан мо тыланет кўлеш» почеламутышто поэтын айдеме илыш пўрымаш нерген шонымашыже.	Тунемме произведений гыч кўлеш верым ойырен , иктешлымашым ыштышаш.	П- текст гыч кўлеш информацийым налын моштышаш. Р- кўлеш шонымашым текстсые цитат дене пенгыдемдышаш. К- шонымашым ўшандарен каласен моштышаш.	Айдеме – пўртўсын ик изи ужашыже. Тудлан пиалан лияш шукужак ок кўл.
49-50	Чеверын, школ.	Йылме лывыргыме паша.	Йочан кушмо корныштыжо школын вержым умылтарымаш.	Шкегыч чоңымо текстын могай	П- текст гыч кўлеш информацийым налын моштышаш.	Шке ончылножо цельым ужшо айдеме кеч-кунамат шке

				лийшашым шижшаш.	Р- кўлеш шоньмашым текстысе цитат дене пенгыдемдышаш. К- шоньмашым ўшандарен умылтарен моштышаш.	шоньмашкыже шуэш.
51- 52	Тунеммым иктешлымаш	Шинчымашым тергыме урок	Идалык мучко ыштыме пашам иктешлымаш.	Литератур произведенийым лончылен моштышаш.	П- ылыш радамым, паша шотым сайын пальшаш. Р- кўлеш шоньмашым цитат дене пенгыдемдышаш. К- шке шоньмашым ўшандарен моштышаш.	Шочмо калык дене кугешнышаш; тудын ушан ойжо-влакым арален кодышаш.